

Dubov D. V., Doctor of Political Sciences, Senior Researcher
Head of the Department of Information Security and Development
of the information society, National Institute for Strategic Studies
(Ukraine, Kyiv), shamus123@ukr.net

Dubova S. V., Phd in history science, educator academic department
information, library and archive business, Kyiv National University
of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), sdubova@ukr.net

**«Social cyberattacks» as a tool of chaotizing political processes
(on the example of the electoral and post- electoral period
in the USA in 2016–2017)**

Today, cyberattacks are not only a tool for damage by espionage or sabotage, but also a way to influence to political processes in other countries. In fact, cyberspace is becoming another field of struggle used by the Russian Federation to implement a new form of «active measures» – activities aimed to changing the political agenda of a particular country and changing the direction (or political decision) of its leaders. For this, are used «social cyberattacks» whose influence at the socio-political or social dimension, the influence of which is provided through interference in the electoral process. It was on such cyberattacks that the emphasis was laid in the process of Russia's interference in the elections in the USA in 2016 and further chaos of the political process in 2017. Thus, the article is devoted to the study of «social cyberattacks» as a tool for chaotizing political processes (on the example of the electoral and post-election period in the USA in 2016–2017).

It is noted that the chaotic process began with the leakage of 20,000 letters from the United States Democratic Party, the hacking of the internal computer network of the Democratic Party and the use of these data to attack Clinton. Behind the attacks were hackers (two main groups – «Fancy Bear» and «Cozy Bear») associated with the GRU Generalnogo Shtaba of Russian Federation. In addition, Russian's hackers tried to hack into the database of American voters and a American vendors, how designed and develop software for the conduct of electronic elections. The purpose of the actions of destructive cyber-influence was not to directly discredit the election, but to compromise and chaotic the political process as such. This goal, in general, was achieved, since the new leadership of the state was compromised already at the beginning of its cadence. Thanks to cyberattacks, it was possible to destabilize the functioning of the political system of the country with significant political traditions, well-practiced practices of transferring power and well-functioning democratic institutions. In the future, the social component of cyber attacks will only increase.

Keywords: cyber attacks, election, USA, chaotizing, political processes, Russia.

* * *

УДК 329.12(436)(045)

Парлюк В. І.,
старший викладач кафедри філософії та соціології,
Маріупольський державний університет
(Україна, Маріуполь), parlykvladislav@gmail.com

**ЛІБЕРАЛЬНИЙ НАПРЯМОК
В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ АВСТРІЇ**

Розглядається положення ліберальних партій в політичній системі сучасної Австрії, електоральні втрати щодо ліберальних партій, соціальна структура виборців та членів партій. Аналізуються суттєві особливості формування і розвитку лібералізму в Австрії, організаційна структура, програмні засади та офіційні позиції ліберальних партій. Наводяться актуальні фактологічні та статистичні дані, що відображають стан проблеми. Мета даної статті визначити місце ліберальних партій Австрії в партійній системі країни. Підкреслюється важливість і необхідність позитивної перспективи існування ліберальної ідеології в Австрії.

Ключові слова: партійна система, лібералізм, ліберальні партії та рухи сучасної Австрії, програмні засади, офіційні позиції, вибори, електоральна підтримка.

Особливості формування і розвитку ліберального напрямку в Австрії сягають своїм корінням ще в імперію Габсбургів. 60–70 рр. XIX ст. увійшли в історію Австрії як ліберальна ера. У ці роки ліберали займали в австрійському Рейхстазі керівні позиції. Однак, поступовий перехід партійної системи до сучасного зразку, заснованому на створенні професійної системи бюрократичного керівництва партійних організацій, представляв проблему для традиційних ліберальних, а також консервативних партій, які прагнули трансформуватися в масові або народні партії, щоб вижити

в нових умовах. Політичні партії, що виникли із національних ліберальних традицій, піддаються процесу фрагментації, і їх спроби пристосуватися до постійно змінюваних політичних реалій в основному не увінчалися успіхом. Результатом цих процесів стала ідеологічна дифузія, безперервна втрата ліберальної ідентичності, неоднозначність сформульованих лібералізму цілей, що призвело до спаду популярності ліберального руху к кінцю 70–х рр. XIX ст. Тому, з початку XX ст. з точки зору партійної політики стало правильніше говорити про «спадкоємців лібералізму», а не просто про «лібералів» [18].

Як і в Першій республіці, так і протягом тривалого часу у Другій республіці, відсутність явно ліберальної політичної партії загрожувало ідеологічно, політично і негативно впливало на австрійський лібералізм.

Причинами «запізнення» політичного лібералізму в Австрії після Другої світової війни можна назвати:

– вигнання і знищення австрійських євреїв (основного суспільного прошарку лібералізму) націонал-соціалістами;

– дві основні політичні партії (Австрійська народна партія (АНП) і Соціал-демократична партія Австрії (СПА)) в своїй діяльності спиралися на традиційне адміністративне і соціально-державне регулювання взаємовідносин між суспільством і державою, що призвело до консенсусного прийняття рішень в парламентарному просторі і не дало можливості появи нового ліберального руху;

– австрійський ліберальний рух, починаючи з 90–х рр. XIX ст. знаходився в стані абсолютної роздробленості, створюючи доморощені політичні програми без зв'язку з лібералами інших країн. Саме тому ліберальний рух не мав можливості сформувати і модернізувати адекватну поточній ситуації програму дій. Інші ж партії, приймаючи деякі ліберальні цінності і інструменти, мали можливість впливати на настрої населення, що в кінцевому підсумку значно скорочувало електоральну базу лібералів [9, с. 23].

Всього через чотири роки після краху Третього Рейху і, пов'язаним з цим процесом денацифікації, австрійські націонал-ліберали знову проявляють своє цілком незалежне політичне обличчя. 26 березня 1949 р. зальцбурзькі журналіст Герберт Краус (був лідером партії до 1952 р.) і письменник Віктор Райманн, які під час нацизму були політ'язнями, засновують так звану Асоціацію Незалежних (VDU, ВДУ). Вони відстоювали націонал-ліберальну тезу, що денацифікація, яка не робить різниці між членами НСДАП і фактичними військовими злочинцями може побічно сприяти відродженню нацизму, оскільки торкається прав і свободи багатьох австрійців. Асоціація Незалежних в своїх рядах забезпечила притулок для всіх, хто хотів залишатися в стороні від основних політичних течій того часу: соціалістів і християнських демократів. Членами ВДУ стали не тільки прибічники вільного ринку, ліберали, народники, а й колишні нацисти і німецькі націоналісти, тобто всі, хто не бажав приєднатися до однієї з двох основних партій [1, с. 4]. Слід зазначити, що ВДУ підтримала соціал-демократична партія, так як соціалісти прагнули розколоти правий табір і послабити своїх головних супротивників – АНП [3]. У 1949 р. на національних

виборах ВДУ брала участь як «Виборна партія незалежних» («Wahlpartei der Unabhängigen») і досягла успіху, отримавши 16 мандатів (11,7%) [20]. Основною частиною електорату були, звичайно, колишні члени НСДАП.

Однак успіх ВДУ тривав недовго. Вже незабаром після виборів партію охопила жорстка внутрішня боротьба між поміркованими, більш ліберальними прихильниками (Герберт Краус) і німецькою націоналістичною фракцією під керівництвом колишнього льотчика-аса Люфтваффе, офіцера Гордона Голлоба [3; 20]. Втративши частину своїх прибічників у результаті внутрішніх конфліктів, Асоціація Незалежних з'єдналася з незначною у той час в політичному відношенні Партією Свободи (АПС). В результаті цього злиття відбулася трансформація ВДУ у АПС.

Ліберальний Форум (ЛФ) став першою політичною партією країни, представленою у парламенті з самого заснування, і замінив АПС у Ліберальному Інтернаціоналі. Партія була заснована 4 лютого 1993 р. після виходу політиків ліберального спрямування, у тому числі 5 членів Національної ради, очолюваних Хайде Шмідт, з Австрійської партії свободи. Причинами виходу з АПС і утворення нової ліберальної партії стали розбіжності між ліберальним крилом і націоналістичним табором: політичні дебати Партії Свободи; відхід від традиційних програмних проблем, особливо від європейської інтеграції; критика ліберального інтернаціоналу, яка була інтерпретована як відмова від позиціонування АПС як ліберальної партії; а також кампанія, яку проводила АПС «Австрія насамперед», яка закликала провести референдум з питання скорочення імміграції [9, с. 32].

Програма партії була направлена на лібералізацію економіки і приватизацію державної власності, легалізацію наркотиків і рівні права сексуальних меншин.

До організацій ЛФ відносилися: Ліберальний форум майбутнього, Ліберальний економічний форум, Ліберальний форум молоді [17].

Заявлені у передвиборних програмах цілі були наступними: пенсійні системи, справедливі для покоління; лібералізація часу закінчення роботи магазинів; відділення релігії від держави, перш за все у школі; поліпшення догляду за маленькими дітьми, педагогічне сприяння, починаючи з трирічного року життя; автономність освіти, справедлива оплата праці у школах і університетах; зміцнення ЄС; введення основного доходу для всіх [17].

Соціальна структура виборців ЛФ багато в чому схожа на структуру електорату Зелених – робітники-«комірці» і люди з вищою освітою, які були міськими мешканцями. Ліберальний Форум користувався великою популярністю серед жінок (на виборах 1993 р. в Нижній Австрії 6 з 10 виборців були жінками). Прибічники ЛФ у переважній більшості представлені у молодших вікових групах. Всього лише 9% були старше 60 років у 1993 р. [19, с. 152–157]. Ліберали завжди намагалися залучити на свою сторону міські, краще освічені, які добре заробляють, і більш мобільні прошарки населення, що цілком їм вдалося. Якщо аналізувати електорат ЛФ на виборах до Національної ради 1994, 1995 і 1999 рр., то велика частка припадає на більш

молодих виборців віком від 18 до 29 років, відповідно на осіб з більш високим рівнем освіти (що отримали або сертифікат середньої школи (Matura), або вищу освіту). Більшість виборців ЛФ проживали у міських промислових центрах.

ЛФ був класичною партією «виборців». В основному найбільшу кількість членів партії було зосереджено в столицях федеральних земель. Члени ЛФ були відносно однорідною групою і, як і електорат ЛФ, аналогічно ставилися переважно до верств з більш високим рівнем освіти і доходів (в основному представники вікової групи від 25 до 40 років, що включала в себе до 60% жінок). За рівнем зайнятості жінки відносяться до фрілансерів (що займаються приватним підприємництвом) і службовцям, чоловіки ж – здебільшого до сфер туризму і комунікації, багато хто є також приватними підприємцями, які займаються виробництвом товарів, або кваліфікованими робітниками з більш високим рівнем освіти. Більшість членів партії є вихідцями з Відня, а також інших міських центрів. Найменше членство ЛФ було представлено у Бургенланді. Різні джерела надають різну інформацію про кількість членів Ліберального Форуму: одні кажуть у цілому про 1138 членів в 1994 р., згідно з іншими – у середині дев'яностих років членами партії були близько 3000 чоловік по всій Австрії [24].

Доки партією керувала Шмідт, вплив ЛФ було значним. У 1994 р. партія отримала 11 місць у парламенті, а у 1996 р. – 1 місце у Європарламенті. Але зі зміною лідера популярність партії впала: у 2006–2008 рр. у парламенті був представлений всього один депутат (Таблиця 1). До 2013 р. кількість членів ЛФ скоротилося і становило близько 700 осіб [22]. Ліберальний Форум був членом Ліберального Інтернаціоналу і європартії Альянс лібералів і демократів за Європу.

Таблиця 1

Результати виборів у національний та європейський парламентів (Ліберальний форум)

Рік	% голосів; кількість мандатів	Рік	% голосів; кількість мандатів
Національна рада			
1994	6,0% (+6,0); 11 (+11)	2002	1,0% (–2,7); 0 (–)
1995	5,5% (–0,5); 10 (–1)	2006	не брав участі; 1 (+1) обраним за списком СПА
1999	3,7% (–1,8); 0 (–10)	2008	2,1% (+2,1); 0 (–1)
Європейський парламент			
1996	4,26 %; 1	2009	–
1999	2,66 %; 0	2014	–
2004	–		

Джерело: складено автором на основі даних [10].

Як видно з Таблиці 1, з 1995 р. партії не вдавалося подолати 4% бар'єр на виборах до Національної ради. Причини «провалу» ЛФ різноманітні:

– ЛФ був створений як парламентська партія «зверху»: як вигадка Хайде Шмідт і її давнього довіреного Герхарда Краткі;

– довгий час ліберали успішно користувалися своїм іміджем, який чудово уособлювала Шмідт, як партія що протистоїть АПС Хайдера. Обширна політична програма, що включала у себе суттєві соціальні, економічні та освітньо–політичні вимоги, не була реалізована через зосередження уваги з боку ЗМІ і конкуруючих партій на таких її аспектах як одностатеві шлюби й евтаназія. Зрештою, у очах виборців ЛФ на політичній арені представлявся як сектантська партія, яка розмірковує про проблеми гендерної рівності та права ЛГБТ;

– технократична організаційна модель посилено контролю з боку партійного керівництва і відсутність внутрішньої демократії стали причиною зростання відчуження з боку багатьох партійних функціонерів і скорочення кількості членів партії [9, с. 34].

Варто відзначити, що у 2009 р. Ліберальний форум молоді трансформувалася у самостійну організацію під новою назвою Юліс – Молоді ліберали Австрії (Junge Liberale Österreich, Юліс), вони взяли участь у якості незалежної ліберальної партії у європейських виборах 2009 р. та отримали 0,7% або 20 668 голосів майже без підтримки і без будь–яких класичних рекламних кампаній [7]. Участь у цих виборах за незалежним списком підкреслила розрив з ЛФ і викликала значний резонанс у австрійських ЗМІ. Так, європарламентарій від Австрії Карін Резетарітс висловила підтримку представникам Юліс, підкреслюючи, що мова йде, перш за все, про те, щоб показати молодим виборцям альтернативу. Так як кожен другий під час виборів до Національної ради вибрав праву націоналістичну партію, щоб висловити свій протест проти істеблішменту [16].

Юліс позиціонує себе серед австрійських молодіжних партій тільки як прибічники лібералізму. Членами партії Юліс є молоді люди у віці до 25 років. Їх основні цінності: свобода і відповідальність, єдність і різноманітність, раціональність і прогрес, відкритість і терпимість, солідарність і федеративна Європа. З моменту свого заснування у 2009 р. молоді ліберали Австрії організовані у федеральні відділення, які відповідають дев'яти федеральним землям Австрії. Станом на січень 2012 р. активно діяли відділення Юліс у Відні, Нижньої і Верхньої Австрії, Зальцбурзі, Тіролі, Форарльберзі, Штирії і Карінтії [14].

Новий політичний незалежний рух (не фракція, яка відкололася від іншої партії, як Ліберальний форум) з ліберальною і проєвропейською програмою був створений 27 жовтня 2012 р. під назвою «NEOS – Нова Австрія» (NEOS). До нього увійшли в основному розчаровані молоді прибічники, як правоконсервативної народної партії, так і соціал–демократів і Зелених. Партія визначає себе як ліберальна і проєвропейська, на відміну від інших представників австрійської опозиції, які виступали з позицій свроскептиків. В їх виборчої кампанії, яка на відміну від інших партій спиралася на

нові медіаресурси, домінували теми пенсійної реформи, реформи освіти, посилення прямої демократії та оновлення бюрократії [2].

У політичному порядку денному, який був прийнятий до національних виборів в 2013 р., партія приділяла багато уваги ЄС. Члени NEOS представили своє «бачення Європи в 2018 році», гарантуючи подальший розвиток своїх громадян. Австрія також має додаткову перевагу в процесі інтеграції. Європа повинна ще раз зіграти в світі роль «головного актора» в політичному, економічному і культурному плані [8].

Програма партії «плани нової Австрії» NEOS 2013 р. розкритикувала тупикову ситуацію в країні. NEOS хоче, щоб її поява призвела до нового стилю в політиці. Основні цінності, що розглядаються в програмі 2013 р.: свобода, повага, стабільний розвиток, справжність, особиста відповідальність [11, с. 46–47].

У 2013 р. партія взяла участь в парламентських виборах за спільному виборчому списку з партіями Молоді ліберали Австрії і Ліберальний форум. На цих виборах, які відбулися 29 вересня 2013 р., NEOS – Нова Австрія отримала 232 946 голосів (5%) виборців і 9 місць в Національній раді [20]. 25 січня 2014 р. NEOS формально поглинула партію Ліберальний форум, після чого назва партії було змінено на «NEOS – Нова Австрія і Ліберальний форум», а ЛФ був розпущений після 21 року існування [12, с. 75]. У березні 2014 р. в склад об'єднаної партії також увійшли раніше незалежні Молоді ліберали (Юліс), які потім утворили молодіжне крило партії під назвою «JUNOS – молоді ліберали NEOS» (98,7% членів проголосували за об'єднання з NEOS) [13]. Партія NEOS стала повноправним членом Альянсу лібералів і демократів за Європу (АЛДЄ) 2 травня 2014 р. На виборах до Європейського парламенту в Австрії, які відбулися 25 травня 2014 р., партія отримала 229 946 голосів виборців (8,1%), тим самим отримавши одне місце в Європарламенті [7].

Особливістю об'єднаної партії NEOS є те, як вона формує політику, і обирає кандидатів, використовуючи процедури, відкриті для нечленів партії. В значній мірі це залежить від кампаній в соціальних мережах і організації збору коштів. Ця відкритість для нових людей та нових ідей привернула увагу міських мешканців, людей з вищою освітою, представників середнього класу та середнього віку. Однак NEOS не вдалося збільшити кількість прибічників серед жінок. Новизна партії була джерелом, як сили, так і слабкості. Відсутність великих спонсорів і жорсткі опитування з боку ЗМІ підірвали підтримку з боку населення. Наприклад, молодіжне крило NEOS викликала бурю в ЗМІ, закликавши до легалізації важких наркотиків [5].

Трансформація ЛФ, Юліс і NEOS – Нова Австрія в об'єднану партію NEOS – Нова Австрія і Ліберальний форум спричинила за собою і трансформацію організаційної структури і програмних документів. Так, в Статуті партії йдеться про те, що партія є демократичним рухом за Австрійську республіку і Європейський союз, а в її цілі вказано, що партія діє на основі партійної програми, яка орієнтується на політичні, економічні, соціальні, екологічні та культурні потреби населення. Також в Статуті розглядаються організаційні питання, участь у виборах, членство і фінансування [23].

Основна програма партії включає:

– Плани нової Австрії (станом на 25 червня 2016 р.) – складається з таких розділів як: демократія; основні права людини; освіта; наука, дослідження та університети; бізнес і податки; пенсії; умови праці та соціальні питання; гендерна справедливість; житло; Європа і міжнародна політика; мистецтво і культура; родина; здоров'я і гігієна; охорона навколишнього середовища; сільське господарство; енергетика; інтеграція; правосуддя; політика безпеки; фінансові рекомендації [25].

– Плани нової Європи – містить наступні положення: демократична Європа регіонів замість конкуренції національних держав; можливості для розширення взаємозв'язків між європейськими містами та регіонами; Європа в якості глобального гравця, здатність до дій і операцій з підтримки миру; європейська економічна політика і створення робочих місць; соціально відповідальна Європа; фінансова стабільність і процвітання; ресурсозбереження та екологічна політика; Європа для наступного покоління – Європа для молоді [21].

Партія підтримує ідеї прямої демократії, виступає за більш часте проведення референдумів і скасування військового обов'язку, а також проти збільшення податку на нерухомість і збільшення державного фінансування політичних партій. Прихильники збільшення робочих місць, скорочення держборгу і зниження податків. У соціальній сфері партія виступає за прийом біженців після довгих перевірок, але в той же час бажає встановити обмеження на воз'єднання їх сімей та обмеження їм фінансової допомоги. Партія не вважає за потрібне залучати біженців в сільське господарство і туристичну індустрію. Незважаючи на, в цілому, прихильне ставлення до біженців, її керівництво вважає за потрібне посилити відповідальність для нелегальних перевізників мігрантів. Виступає за залучення до Австрії іноземних громадян з вищою освітою. НЕОС проти тотального контролю в суспільстві, вважаючи це перегином. Прихильники одностатевих шлюбів і розширення прав ЛГБТ. У той же час, партія підтримує багатодітність і багатодітні сім'ї і вважає важливим створення графіка роботи для багатодітних батьків, який не відбирав би у них час на сім'ю [6].

Також офіційні позиції НЕОС – Нова Австрія і Ліберальний форум представляють позиційні документи за поточними або спеціальними темами (медіа-політика, співробітництво з метою розвитку, подвійне громадянство, реформа соціальних пільг і так далі) [6].

Вищим органом партії є федеральний з'їзд партії, який складається з усіх членів партії, відповідає за усі відповідні рішення і призначає Федеральне правління партії. Воно складається з семи членів, що беруть участь в голосуванні, а саме: голови, двох заступників, фінансового радника, його заступника і двох інших членів, а також національного менеджера (без права голосу). Федеральне правління очолює виконавчий комітет партії в кількості трьох осіб, які обираються на з'їзді. Виконавчий комітет відповідає за оперативне управління повсякденною діяльністю [23].

При побудові партії НЕОС процес було запущено згори донизу. Але при подальшому розвитку партії стало зрозумілим, що майбутнє партії фактично залежить

від того, на скільки партійним організаціям вдасться закріпитися в регіонах. Тому в найближчий час партія визначила своїм пріоритетом створення місцевих партійних організацій та підготовку їх до локальних виборів. Це підтвердило тезу про те, що партія може бути сильною тільки у випадку наявності розгалуженої партійної мережі, яка активно залучає прихильників та громадян до участі в політичному житті. Отже, виборчий проект з ознаками партії дійсно може бути швидко розвинутий згори донизу, але інституційне існування партії прямо залежить від її здатності розгорнути мережу низового активізму [4].

Станом на 20 вересня 2016 р. кількість членів партії становить 2582 осіб. Партія має мандати у: Європарламенті – 1; Національній раді – 9; Форарльберзі – 2; Відні – 5; місцевих рад – 86 (Зальцбурзі – 9, Нижньої Австрії – 36, Карінтії – 7, Форарльберзі – 6, Штирії – 8, Верхньої Австрії – 20); райради Відня – 62 [6].

Молодіжне крило JUNOS – молоді ліберали NEOS включають у себе дві організації: JUNOS – молоді ліберали NEOS і JUNOS – ліберальні студенти NEOS, кожна з яких має свою програму. JUNOS – ліберальні студенти NEOS є фракцією Союзу австрійських студентів: 6 мандатів у державному органі, 36 мандатів у 15 університетах і чотирьох академічних представників. Виступають за покращання якості освіти, надання університетам більшої кількості ресурсів і збільшення фінансування, збільшення прав студентів, реформування «знизу» системи затвердження фінансування грантів, реформування системи допомоги учням, боротьбу зі старою університетською бюрократією [15].

Доречно зазначити, що завдяки запрошенню Представництва Фонду Фрідріха Наумана в Україні та Білорусі, представників політичної партії «Сила людей» у Відень 27–29 вересня 2016 р. до австрійської ліберальної партії NEOS – Нова Австрія і Ліберальний форум, з метою вивчення досвіду утворення та розвитку нової демократичної політичної сили з ліберальною ідеологією та парламентською фракцією, було цілком зрозуміло, що NEOS – це не тільки потенційний союзник Сили Людей, але й стратегічний партнер у відстоюванні інтересів України та цивілізованого світу, на відміну від радикальної правої партії «Свобода», яка має сильні позиції в парламенті Австрії [4].

Інші партії ліберального спрямування представлені маловпливовими демократами (Вільна демократична партія Австрії (FDP)) і соціал-лібералами (Die Sozialliberalen, SOL).

Таким чином, за результатами останніх виборів до Національної ради 2013 р. ліберальний напрямок у нижній палаті Австрії представлено тільки однією партією – НЕОС – Нова Австрія. Це досить непогано, адже, починаючи з 1999 р, попередник «Нової Австрії» «Ліберальний форум» отримував значно менше. Але, як видно, ліберали і раніше досить слабкі. Але можна відзначити, що такі партії як АПС, АНП, команда Штронаха і Альянс за майбутнє Австрії у своїй ідеології мають складову економічного лібералізму, використовують досить багато ліберальних ідей. Проте, поява партії НЕОС – Нова Австрія і Ліберальний форум слід розглядати як плюс: воно показує, що ліберальні цінності не обов'язково повинні бути ув'язані з правим радикалізмом.

Список використаних джерел

1. Березин Ю. Европа на марше / Ю. Березин // Berezin Yu. Yevropa na marshe [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ros-stavropol.ru/pictures/EURO.pdf>
2. Впервые в парламент Австрии прошла новая либеральная партия / Коммерсантъ // Vpervye v parlament Avstrii proshla novaya liberalnaya partiya / Kommersant [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/doc/2308467>
3. Свобода (Австрия) / Партия Националистов // Svoboda (Avstriya) / Partiya Natsionalistov [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://rusparty.org/svoboda-ukraina/74-praviv-organizatsii/446-svoboda-avstriia-2.html>
4. Солонтай О. Свіжий подих австрійської політики / О. Солонтай // Solontai O. Svizhiy podykh avstriiskoi polityky [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukrajina.fnst.org/content/svizhiy-podih-avstriyskoyi-politiki>
5. Anderson R. Neos buck sceptic trends with pro-European liberalism [Electronic resource] / R. Anderson. – Mode of access: <https://www.ft.com/content/0dd6198c-6f35-11e4-b060-00144feabdc0>
6. Das Neue Österreich und Liberales Forum [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <https://partei.neos.eu/>
7. Europawahl [Elektronische Ressource] // Bundesministerium für Inneres der Republik Österreich. – Anschluss-Modus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/europawahl/start.aspx
8. Garczewski K. Europa i świat w austriackiej polityce w kontekście wyborów do Rady Narodowej w 2013 roku / K. Garczewski // Myśl Ekonomiczna i Polityczna. – 2014. – N.3 (46). – S.224–263.
9. Gerstl A. Der verspätete Liberalismus in Österreich nach 1945. Politische, gesellschaftliche und «liberale» Ursachen / A. Gerstl // Sozialwissenschaftliche Schriftenreihe Des internationalen institutes für liberale politik Wien. – Wien., 2066. – 64 s.
10. Geschichte des Liberalen Forum (LIF) in den Jahren 1993 bis 2014 [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <http://www.lif.at/wahlen-ergebnisse/wahlergebnisse-im-detail/>
11. Grundlagen der Politik Arbeitsheft 1: Werte und Grundsätze (2. Auflage) [Elektronische Ressource] // Politische Akademie der ÖVP. – Anschluss-Modus: http://polak.at/sites/default/files/band_01_werte_und_grundsaeetze.pdf
12. Hofer S. Die Entwicklung und Organisationsstruktur der neuen und etablierten Parteien des politischen Systems in Österreich / S. Hofer. – Wien, 2014. – 125 s.
13. Julis heißen nun Junos und sind Teil der Neos [Elektronische Ressource] // Der Standard. – Anschluss-Modus: <http://derstandard.at/1395362899082/Julis-heissen-nun-JUNOS-und-sind-Teil-der-NEOS>
14. JUNOS [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <http://tuwas.junos.at/start>
15. JUNOS – Junge Liberale Studierende [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <http://studierende.junos.at/wer-wir-sind/>
16. Karin Resetarits ermöglicht JULIs Antreten [Elektronische Ressource] // Der Standard. – Anschluss-Modus: <http://derstandard.at/1237230324841/Karin-Resetarits-ermoeglicht-JULIs-Antreten>
17. Liberales Forum [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <http://www.lif.at/>
18. Mulej O. National Liberal Heirs of the Old Austria: «Deviations» in Liberal Party Traditions, 1867–1918 [Electronic resource] / O. Mulej // What Do Ideas Do?, ed. A. Lisiak, N. Smolenski, Vienna: IWM Junior Visiting Fellows' Conferences, Vol.33. – Mode of access: <http://www.iwm.at/publications/5-junior-visiting-fellows-conferences/vol-xxxiii/national-liberal-heirs-of-the-old-austria/>
19. Muller C. The social and demographic structure of Austrian parties, 1945–93 / C. Muller, Peter A. Ulram // Party politics. – Vol.1, No.1. – P.145–160.
20. Nationalratswahl, Historischer Rückblick [Elektronische Ressource] // Bundesministerium für Inneres der Republik Österreich. – Anschluss-Modus: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/NRW_History.aspx
21. Pläne für ein Neues Europa [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2014/05/P1%C3%A4ne-f%C3%BCr-ein-neues-Europa.pdf>
22. Prior T. Austroliberalismus 2013: Ein Überblick [Elektronische Ressource] / T. Prior, U. Weiser // Die Presse. – Anschluss-Modus: http://diepresse.com/home/innenpolitik/1340194/Austroliberalismus-2013_Ein-Ueberblick

23. Satzung NEOS – Das Neue Österreich und Liberales Forum [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2017/05/NEOS_Satzung_220417.pdf
24. Tschofen F. VdU, FPÖ, LiF, BZÖ: Die vielen Gesichter des Dritten Lagers. Parteigründungen und Parteiabspaltungen im Dritten Lager seit 1945 / F. Tschofen. – Wien, 2012. – S.116–117.
25. Unsere pläne für ein Neues Österreich [Elektronische Ressource]. – Anschluss-Modus: <https://partei.neos.eu/wp-content/uploads/2016/07/NEOS-PLAENE-OESTERREICH-2016-Online-Einzel.pdf>

Parlyk V. I., senior lecturer, Department of philosophy and sociology, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), parlykvladislav@gmail.com

The liberal direction in the party system of modern Austria

The situation of liberal parties in the political system of modern Austria, electoral preferences regarding liberal parties, the social structure of voters and party members are examined. Analyzed are the essential features of the formation and development of liberalism in Austria, the organizational structure, program principles and official positions of liberal parties. Actual factual and statistical data reflecting the state of the problem are given. The purpose of this article is to determine the place of Austrian liberal parties in the party system of the country. The importance and necessity of a positive outlook for the existence of a liberal ideology in Austria is underlined.

Keywords: party system, liberalism, liberal parties and movements of modern Austria, program principles, official positions, elections, electoral support.

* * *

УДК 329.12

Перепелиця Н. О.,
аспірантка кафедри політології, Київський
національний університет ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), n.perepelytsia.n@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ
ФРЕНСІСА ФУКУЯМИ

Аналізуються особливості політичної концепції дослідника сучасних проблем ліберальної демократії, визначається їх значення для розвитку української держави на шляху інтеграції до Європейської спільноти.

Ключові слова: бюрократія, демократія, лібералізм, громадянське суспільство, політична відповідальність, верховенство права, довіра, сильна держава, політична система.

Френсіс Фукуяма вважається одним із найвідоміших політологів Сполучених Штатів. Він належить до класичного типу західних висококваліфікованих американських інтелектуалів, які поєднують викладацьку діяльність, наукову роботу, діяльність в уряді та керівництво «мозковим центром». Він – публічний експерт, до його думки прислухаються політики-практики найвищого рівня. Однак головне у тому, що він здобув відомість завдяки концепції, яка виявилася парадигматичною з точки зору інтерпретації сучасного світового розвитку.

Народження концепції Ф. Фукуяма зумовлене грандіозними потрясіннями кінця ХХ ст. На межі 1980–1990-х років було зруйновано соціалістичну систему в СРСР та країнах Центральної та Східної Європи, а разом з нею світоустрій, який утримувався протистоянням між соціалістичною та капіталістичною системами. Виникла гостра необхідність в оперативному осмисленні не лише того, чому це відбулося, але і того, які нові перспективи світового розвитку відкриваються, з якими новими викликами будуть змушені зіштовхнутися переможці у «Холодній війні». Концепція Ф. Фукуяма була концентрованим вираженням тих очікувань та побоювань, якими переймалися не лише